

La Patum 1930 - 1939

Ramon Felipó Oriol

La Patum és la festa del Corpus Christi de Berga. La dels anys de la II República estan ben documentades, sobretot, les dues anades de «tota» la comparseria al Poble Espanyol de Barcelona: al juny de l'any 1932 i l'abril de 1936; com també la «fallida» participació de les comparses patumaires a la inauguració de l'Olimpíada Popular del juliol de l'any 1936¹.

La politització, les lluites partidistes i el sectarisme polític ho van envair tot, un bon exemple d'això, tal com explica mossèn Armengou² es que a l'any 1935 a la Patum van saltar a la plaça de Sant Pere tres Guites, la Grossa i dues de Xiques: la del jovent del Patronat (Patronat d'Acció Social Catòlica) i l'altre la municipal. També es pot veure fotos del Tabal amb la bandera catalana o l'espanyola republicana i monàrquica. La plaça de Sant Pere, l'antiga plaça Cremada berguedana, va ser rebatejada amb el nom de plaça de la República.

La constitució republicana va declarar Espanya com un estat laic, i un fet simptomàtic d'aquells anys és l'exacerbat anticlericalisme. En els programes de Patum dels anys de la República, veien que mentre que a l'any 1931 porta el títol de Festes del Corpus, els dels anys 1932, 1933 i 1934, s'anomena Festa Major de Berga. El de l'any 1935 usa la doble terminologia, de Festa Major de Berga i Corpus, i a l'any 1936, Grans Festes de Berga.

La República espanyola va instaurar un regim de llibertats polítiques, nacionals i sindicals. Catalunya tornava a disposar de poder polític propi i gaudia d'un parlament i d'unes institucions d'au-

togovern. Però el 17 de juliol de 1936 el general Franco va encapçalat un cop d'estat militar, aixecant l'exèrcit d'Àfrica contra la II República.

El 19 de juliol les forces feixistes i militars foren derrotades pels carrers de Barcelona, al mateix temps que començava una cruel Guerra Civil que duraria tres anys. En el costat que restà fidel a la República es produiria –per part de sectors incontrolats– un genocidi sistemàtic del clergat catòlic pel sol fet d'exercir el seu ministeri i la persecució o assassinat de persones titllades de dretes. És va practicar la destrucció sistemàtica de béns de l'església catòlica amb l'enderroc o la crema de milers d'esglésies catòliques catalanes. Per tant, a Berga, ni l'any 1937 ni el 1938 no es va poder celebrar públicament cap festa de tradició catòlica com el Corpus Christi, i per això no va haver-hi Patum.

Calgué esperar l'ocupació militar de Berga pels franquistes, el 2 de febrer, per tornar a tenir Patum aquell any 1939; el triomf dels militars espanyols va representar la pèrdua de llibertats polítiques, nacionals o sindicals i l'abolició de l'autonomia catalana, amb la dissolució de tots els partits polítics, de les organitzacions sindicals camperoles o obreres i la persecució indiscriminada i l'assassinat de molts dels seus militants.

Any 1930. Inauguració del nou edifici de l'ajuntament sota la Dictablanda monàrquica

El programa de la Patum d'aquest any hi ha un text, que mossèn Josep Armengou atribueix a Pere

Tuyet³, amb el títol de *Corpus, Berga, Patum*; que deia,

«*Berga per Corpus, esbalandra el pit amorosament, i ens mostra les roents intimitats... Corpus i Patum han tingut sempre quelcom de palpitió anímica. Les virtuts racionals, dansen, vigoroses, en l'escenari ancestral de la bella alegoria. Es el geni d'una raça que es retorç en cada glop de fumera, o s'adornen blanament en el capricis joguinosos de la tonada popular. El Corpus – i ja ho em dit – ens mostra nua, lliure d'andròmines postisses, l'anima berguedana. Hi trobareu, al fons del fons ben a prop de la Berga laboriosa que lluita i que treballa, la Berga pintoresca dels esquellots i de les fontades, de la «ratlla» i dels vols al carrer Major. La Patum ha sabut amagar, devotament, entre les canes venerables de l'esperit tradicional, un mig –riure sorneguer de ciutadà desvagat... »*

El sots-diacone Pere Tuyet i Casafont va ser assassinat als 23 anys⁴.

Segons el llibre municipal *Dictámenes* el 7 d'abril de 1930 es demana que per Corpus cal contractar la cobla-orquestra la Principal de Cassà de la Selva,

«...*teniendo en cuenta que la inauguración de la nueva casa Consistorial deberá tener lugar el domingo después del Oficio, propone trasladar la tanda de Patum correspondiente para que sea ejecutada antes del Oficio.*»

Consta a *Dictámenes* del 22 d'abril de l'any 1929 que s'accepta l'oferiment i se li encarrega per «200 pessetes» la instrumentació i arranjament de totes les partitures de la Patum a Joan Baptista Lambert i Caminal (Barcelona 1884-1945), compositor, director, pedagog i director de la Ban-

da dels Mossos d'Esquadra entre 1928 i 1931⁵.

La revista berguedana *Tagast*, al número 7, explica que el diumenge de Corpus la missa de pontifical la va oficiar el bisbe de Solsona Valentí Comellas i el sermó el va fer el franciscà berguedà fra Lluís Colomer i Salada⁶. Acabat l'ofici les autoritats, el governador civil de Barcelona i tots els eclesiàstics van anar al nou ajuntament on es va procedir a la seva benedicció. El batlle, Josep Maria de Ferrer, segons *Tagast* en el discurs

«...*feu l'apologia de la Casa de la Ciutat esforçant-se a fer desvanecer el malfiament dels que se la miren solament com a una Guardiola recaptadora d'impostos, l'hem de considerar, com la veritable casa pairal de tots. Més tard es va fer un banquet al santuari de Queralt, per la tarda no es va poder fer la processó de Corpus per la pluja.*»

A Berga sempre s'ha dit que l'alçada, extraordinària, del balcó de l'ajuntament era per impedir que la Guita Grossa arribi, fàcilment, a poder cremar a les autoritats; cal tenir present que aquest edifici es va fer en plena dictadura militar de Primo de Ribera, i les autoritats municipals eren imposades pel govern militar de Madrid, per tant eren molt impopulars.

Any 1931. La Patum de l'any de la proclamació de la II República

El 14 d'abril, es va proclamar la II República. Per Corpus d'aquell any feia molt poc que havia canviat de règim polític i van pujar a Berga diversos polítics i intel·lectuals d'Esquerra Republicana de Catalunya

(ERC) com Ventura Gassol o Joan Puig i Ferrater.

El Llibre d'Actes de l'Ajuntament de Berga consta que el 23 de maig a proposta del regidor Valentí Anglada es pren l'acord de construir una Guita Xica per que «... l'actual és de propietat privada» (aquesta era la del Patronat catòlic)

El setmanari barceloní *Mirador* de l'11 de juny de 1931, hi ha un article sobre la Patum de Josep Maria Planes⁷ que diu

«Aquest any, la Patum és republicana. Hom ha tret la corona de l'Àliga, i com que això pel que sembla va desesperar alguns tradicionalistes (els carlins), s'han repartit profusament unes fulles que diuen: «Poble berguedà desvetllat –el que representa l'Àliga. –El reposat i majestuós ball de l'Àliga Reial representa com Berga a l'empar de la corona reial i sota el dolç domini dels seus monarques, viu tranquil·la i majestuosa sense por ni temor de cap classe –de l'enciclopèdia *Espasa*»⁸. (Això vol dir que el text era extret d'aquesta enciclopèdia espanyola).

Josep Maria Planes continua al seu escrit

«... l'Àliga, sense corona ha fet el seu ball amb la mateixa gràcia i dignitat de sempre. I tota la festa, aquesta festa, meravellosa de la Patum, s'ha desarotllat amb més èxit que mai. A la mitja part, discursos. El senyor Puig i Ferrater troba la manera de lligar Patum amb la política i diu al poble ... tot comparant la música i ballets de la Patum amb el que va fer Strawinski afirma que del folklore català ... n'ha de sorgir una estructuració política que com els ballets russos pugui anar pel món. Discurs de Ventura Gassol : política i poesia. Les muntanyes, l'Estatut, el Pi de les Tres Branques, Catalunya.... »

En bona part aquest text de Planes va ser reproduït a la revista berguedana *Tagast*.

A la revista *Tagast* numero 17-18, hi ha dos articles patumaires, el d'Agustí Ferrer Martí que es lamenta de la manca de participació del jovent diu

«... no sé quines maniobres maquiavèl·liques hi ha hagut entre el jovent de Berga el present any, el que sí sé, és que van perdent-se

a passos aegantats aquestes belles costums. Les festes de barri aquest any han estat deplorables i tristes. .... ni traques, ni jocs de cucanya per als infants ... però el més trist, ha estat el que en altre temps era el més alegre, o sigui els balls de nit. ¡Joves Berguedans; és que per vosaltres no tenen interès aquestes festes tradicionals?... deixeu-vos de discussions en que si els balls han de celebrar-se al Colon, al Canal o al Casino ...⁹ l'ambició d'alguns mals berguedans és la causa de que aquesta terra, bella de sí mateixa, dotada de formoses tradicions i atraients voltants continui encara adormida a la cultura i prosperitat. »

Aquesta és una mostra de la forta divisió, extrema politització existent a Berga i a Catalunya en aquells anys.

L'altre article és de Antoni Guiriguat, aleshores militant de la Lliga Catalana manifesta

«Es molt evident que en nostres dies repugna el veure corones, ja que la major part d'elles, per no dir totes, són representació genuïna de tiranies monàrquiques, però la de nostra Àliga encara que sigui símbol de la reialesa és també el de la llibertat; estic verament convençut que els que varen consumir aital fet (treure la corona de l'Àliga) no els va pas moure altre anhel que son ver i ferm amor a la República, no pensant que produiria en l'opinió pública una impressió dolorosa i amarga, ... »

comenta que durant totes les festes ha estat el centre de totes les converses i que a l'Ajuntament, els regidors de la Lliga, van fer constar en acta la seva protesta. L'any següent, l'Àliga tornava a lluir la corona, com es pot veure a les fotos de la Patum al Poble Espanyol.

Any 1932. La Patum al Poble Espanyol de Barcelona

Segons el Llibre d'Actes Municipals el 18 abril 1932, el ple de l'Ajuntament acorda convidar al president Francesc Macià per que pugui a Berga per Patum. El president Macià no va poder pujar per Corpus, però si que ho va fer el 14 d'agost de 1932 per l'inici de les obres de la Colònia Escolar Permanent de l'Ajunta-

ment de Barcelona¹⁰. El 27 abril, segons el mateix llibre municipal es modifica el programa de festes del Corpus concentrant-se en els actes de dijous i diumenge, a més la corporació municipal «queda eximida» d'assistir oficialment als actes religiosos de la Parròquia.

Els dies 22 i 23 de juny 1932, –la revetlla de Sant Joan– al Poble Espanyol de Barcelona, es va fer la Patum, el díptic de la invitació diu que la Patum

«...és atraient i suggestiva i de gran valor arqueològic, [...] qualificada pel nostre poble com una de les quatre meravelles de Catalunya, està animada d'una vida i color veritablement encisadors i constitueix un document d'excepcional importància per a l'estudi dels rudiments del Teatre en una de les seves formes més simples i senzilles....La Patum per haver-se arrecerat en una ciutat muntanyenca com Berga, ha resistit l'acció enrunadora del temps i ha sobreviscut a un bon nombre de generacions..... el goig de poder contemplar amb tota la seva valor de cosa vivent i en tot el seu esplendor d'època, un espectacle propi dels segles XV i XVI, cas únic, que nosaltres sapiguem, no ja a Catalunya, sinó fins fora d'ella, perquè el nostre espectacle constitueix, no ja tan sols una graciosa curiositat, sinó un interessant document d'estudi per a la Història del Teatre, el sentiit i la visió de l'art plàstic i l'evolució de costums. Podem afirmar que és a partir d'aquesta Patum a Barcelona quan comencen els estudis acadèmics sobre la festa».

L'impacte mediàtic va ser molt important; les fotos preses a les Patum del Poble Espanyol, durant anys servirien per il·lustrar articles periodístics patumaires.

La Patum del dia 22 va fer-se a les 7 del vespre, la de l'endemà a les 10 de la nit. Entre les autoritats barcelonines que varen assistir-hi el *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona* destaca, Francesc Macià, president de Catalunya, Jaume Aiguadé, batlle de Barcelona i el berguedà Pere Comes que va actuar en una de les tandes de Patum com alcalde accidental de Barcelona.

Per l'ajuntament de Berga acudiren l'alcalde Josep Badia Sobre-

vies¹¹, acompanyat dels regidors Climent Capallera i Ramon Vila. D'aquesta exhibició barcelonina, n'ha quedat una important presència gràfica, les espectaculars portades de *La Vanguardia* i *La Humanitat*, el reportatge gràfic del *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona* amb els dibuixos d'Opisso i Renart. *El Be Negre* del 28 de juny de 1932 li va dedicar un bon acudit Soka.

El diari *El Matí* de 21 de juny anunciava que es faria la Patum a Barcelona, el 23 del mateix mes, *El Correo Catalán* ressalta l'èxit que la Patum va tenir. *L'Opinió* de 24 de juny fa un llarga crònica que acaba

«...la festa va resultar, doncs, un èxit complet, del qual cal felicitar la Junta de Museus, que va organitzar-la».

La Veu de Catalunya de 23 de juny recull les personalitats assistents; a *La Publicitat* de 22 de juny remarca també l'encert de la festa. *El Noticiero Universal* del 23 de juny destaca l'orde de la Patum

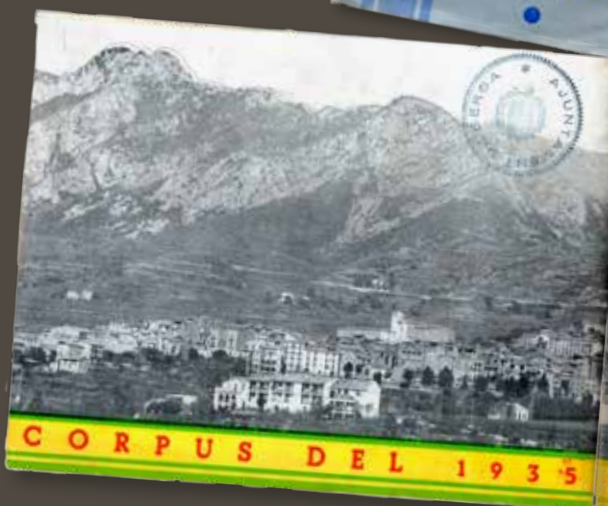
«...Primero Moros y cristianos, y Trucos, y Caballetes; segundo Diablos; tercero Mula Guita (a) «Patum»¹²; cuarto el Aguila, quinto Enanos Viejos; sexto Gigantes; séptimo Diablos Llenos».

El Diario de Barcelona del 22 de juny diu que abans de començar la Patum va parlar el director dels museus de Barcelona, Joaquim Folch i Torres que va introduir la conferència de Joan Amades¹³. Aquest text d'Amades va ser editat en el *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*¹⁴ en dues parts, l'agost i el setembre de 1932. Més tard va ser recollit en un sol volum que ha esdevingut un text fonamental per el coneixement de la Patum.

Any 1933

Segons el Llibre d'Actes de l'Ajuntament, el 24 de maig s'acorda de fer pujar la Banda Municipal de Barcelona per Patum, i el 7 de juny, consta, que la passada de dimecres al migdia arribi fins a Vil·la Ramona¹⁵. Abans la passada arribava només fins a la plaça de la Creu.

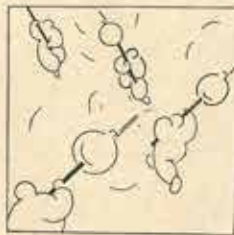
A l programa de Patum d'aquest any veiem que la Cobla-Orquestra La Principal de la Bis-

Festes de Corpus de Berga "La Patum".

1—El dia de l'Anxanell, surt al «Tàbel» amb gran pompa, recorrent la població.

2—Els bergadans, satisfets, el diumenge vinent de Corpus fan petó als quatre costats.

3—Tant el dia així com els grans, tatem d'alta l'assonada per veure passé els Gergats.

4—El diumenge a la nit, és costum de fer revetlla i cantar-se bon tard al lit.

5—Per voler jugó i fer broms, al gignat se'ls fa tonell i la cara s'extremava.

6—Com si feu de presonera, passen al carrer Major, les i costats «Ella s'ha posat».

7—Estar que estan molt trodits, tatem els malins demans al «Tirabru» amb grans crits.

8—La dansa ben entropada, el dijous de bon matí, ja ha colicat l'entremali.

9—En sortir l'Ajuntament, intorges, colics, no pas delict, amb un cant remanent.

10—Com tallem m'hi ve a dir, passen Sant Miquel i l'Angel cap a fer-se retratar.

11—Mestre ballen els Gergans, ja van sortir les banderes, ara gergans i anexas.

12—Unes donzelles divines, de baló a baló sortiran un brotat de serpentina.

13—Un jabat de adells rosos, de matí el crit corrent i tot amb quatre o cinc trocs.

14—Per donar les apendencials, un matí de festa dirigides i un moxador de ballata.

15—Un «Cavall» anexas i el «Turc» ha d'expilar i tallen els crida: «Pagu!!»

16—Els «Pisus» ja apaguen la llum, ara forma l'espectacle més viu de la Patum.

17—L'última «Mansa» fa el petó, el diable cau a terra troçjat pel l'Angel.

18—A un pagés, que de no gat-vell, per voler equivocar la «Gaita» li peta al mig del stallet.

19—Per què faci molt més é, l'Agulla acaba la dansa clouat-se en un ramell.

20—Els «Nans», en llurs cabrioles, no s'abreix pas ballar sense tocar les castanyoles.

21—Han en ha de perdre de vista, que per fer ballar els «Gigants», al patent de necessitats.

22—Aquesta «Nansa» les l'impresó que són quatre criatures jugant en un carreró.

23—No els hi anemiu pas amb jocs, que no cup finta la «Patum», la gent se'n va a veure els Focs.

24—Quina gentada d'allí! —Hi ha molt forasteros. —Han vingut perquè es la fira.

25—Amb la classe ben plantada, i l'aire cap per a vall i el vent ja la «Danada».

26—Sentiren un fetó siverri, l'equitació ha marcat un val, hi ha una pata jove del barri?

27—La mainada pela carrers, també fan llurs balladetes, Ningú es val privar de veu.

28—Vivencina de colera, esplet de cates boisons, al ball tan sece esplendora.

29—Per seguir la tradició, el dijous de repratada, hi torna haver processó.

30—Com que el Ball de matí s'ent, i vol mostrar-se agrall, fan fer a l'Ajuntament.

D'aproximada mida se n'ha fet un tiratge especial de cinquanta exemplars en paper 80, numerats del 1 al 50, col·lecció a més i alçats.

25 Cts.

bal va pujar a Berga per Patum, va fer concerts, va tocar diverses audicions de sardanes i els balls de nit. La Banda Municipal de Barcelona va fer un concert de tarda a la plaça de sant Pere.

Any 1934. El president Companys puja a Berga per Patum

El diumenge de Patum –el 3 de juny– el president Lluís Companys va pujar a Berga va fer un míting polític, inaugurar la Colònia Escolar Permanent i veure la Patum. Eren els temps de les picabaralles polítiques per la Llei de Contractes de Conreu.

La Vanguardia del dimarts 5 de juny explica que cap al migdia en arribar a Berga on el va rebre l'alcalde Joan Illa i Planas, el jutge Farré i els batlles de Puigreig, Cardona¹⁶, Gualba, Casserres, la Pobla de Lillet, Prats del Lluçanès, Cercs, Avià, Bagà, Alps, Borredà, Vilada, Olvan, Montmajor, Sagàs, Santa Maria de Merlès, Sant Martí de Bas, Sant Julià de Cerdanyola, Saldes, Montclar, Espunyola, Castellar de n'Hug, Viver, Vallcebre, Castell de l'Areny, Castellar del Riu, Fígols, Capolat, Brocà, La Nou, Gisclareny, La Valldan, La Quar, La Baells, i Sant Jaume de Frontanyà. Més tard el president Companys

«... se trasladó... hacia la plaza de la República (la plaça de Sant Pere de sempre)... requerido por los aplausos de la multitud, salió al balcón principal de las Casas Consistoriales, dirigiendo un saludo al pueblo bergadano... fue obsequiado con un banquete en el santuario de Queralt... comenta que va participar a un míting a l'Ateneu Republicà de Berga i ... Terminado el acto, el Presidente se trasladó al Ayuntamiento presenciando desde el balcón el típico baile de «la Patum», y a las nueve y cuarto de la noche emprendió el regreso a Barcelona. El *Diario de Barcelona* comenta que va dir al míting... no dejaremos que nos sea arrebatado, por una resolución caprichosa el espíritu de nuestro republicanismo».

La Humanitat, el diari d'ERC, del 5 de juny reproduïa com a titular a tota portada les paraules

del President Companys dites a Berga

«*Per l'amor a la República –en la lluita per la qual he deixat salut i joventut– seria capaç de tots els sacrificis*».

A la pàgina 9 hi ha una foto de Companys al balcó de l'ajuntament, acompanyada amb un article amb aquest titular

«*El viatge del Senyor Companys a Berga, efectuat el passat diumenge, consistí una clamorosa manifestació del Poble per la democràcia nacionalista de Catalunya i per la persona del President de la Generalitat*».

El 25 de maig d'aquest any el Llibre d'Actes Municipals consta que va haver-hi una discussió per el tema de la reposició del Macer o Porrer.

Any 1935. La Patum post 6 d'octubre

Mossèn Armengou explica que aquest «...any va haver-hi una quasi «vaga general» de patumaires».

El 6 d'octubre de 1934 el president Companys, saltant-se la legalitat republicana, havia proclamat l'Estat Català dins de la República Federal Espanyola. El govern espanyol, va fer empresonar tots els membres del govern català i molts dels polítics que van donar suport al president Companys, com el batlle de Berga Joan Illa i els regidors del seu equip de govern.

L'alcalde de Berga imposat durant el «Bienni Negre»¹⁷, Andreu Bartrina, va tenir algun problema per trobar caps de colla per fer la Patum. Armengou explica que alguns dels geganters van ser triats a dit, pel mateix Bartrina, entre els membres de la brigada municipal, que els Nans els van ballar una colla del jovent del Patronat i que els salts de les Guites anaren a càrrec d'un grup de joves d'Unió Democràtica de Catalunya.

El Llibre d'Actes del 21 maig de 1935 recull que l'alcalde Bartrina demana que per Corpus es «lloguin» els Xiquets de Valls. Al programa s'hi llegeix que el diumenge la «Colla Vella» dels Xiquets de Valls farà els seus castells a la plaça de

Sant Pere a dos quarts de 12 i a les 4 de la tarda. També destaca que a la plaça Viladomat (el Vall) es faran

«...Focs japonesos i Aixecament de Globus i un Magnífic i gran castell de focs artificial de la Casa Morgades de Barcelona i que al teatre de Casino Berguedà es representarà l'obra de la companyia del Teatre Poliorama de Barcelona Madame i que els balls es faran als salons Coliseum, Cafè Olímpic i altres com el Casino Berguedà».

Any 1936. La darrera Patum republicana. Es torna a fer Patum a Barcelona

El Llibre d'Actes de l'Ajuntament de Berga diu que el 24 d'abril que

«...es nomena al Sr. Valentí Anglada per a que en representació de l'Ajuntament, assisteixi a la festa que tindrà lloc demà a Barcelona, on se celebra la Patum en el gran congres folklòric que se celebra al Poble Espanyol».

La Patum es va fer el 25 abril 1936 al Poble Espanyol de Barcelona amb motiu III Congrés de Musicologia. Ho expliquen *La Vanguardia* de diumenge 26 d'abril i *El Noticiero Universal* del dilluns 27 d'abril com també *la Revista Musical Catalana* de maig de 1936 que deia en comentar la Patum feta «ex professo» per el congrés és

«...un dels més importants documents folklòrics vivents a Europa. Aquest espectacle, d'un simplicitat infantívola i ensems d'una aridesa salvatge, amb les seves danses de turcs i cavallets, de diables, nans vells i nans nous, de gegants, de la mula fera i de l'àliga, i amb el seu apoteòsic i enlluernador ball de diables, enmig de foc i de fum, és quelcom que impressiona pel seu color i per la seva força popular».

Aquest any la Patum havia de tornar a representar-se a Barcelona una altre vegada, per a la inauguració de l'Olimpíada Popular. Santacana i Pujades¹⁸ expliquen que la jornada inaugural era prevista amb el programa

«... a les 4 de la tarda del dia 19 de juliol desfilada de 5000 esportistes i 3000 folklòrica... quadres de la Patum... el mestre Enric

Morera havia de que dirigir *Juny* i l'Himne Nacional de Catalunya *Els Segadors*».

Res de tot això és va poder fer, ja que el 17 d'aquell més el general Franco va aixecar l'exercit d'Àfrica contra la república. L'organització d'aquesta Olimpíada Popular era obra de les forces democràtiques i esquerranes d'arreu del món per oposar-se a la Olimpíada que aquell any es celebrava a Berlín, que va ser capitalitzada per el règim nazi de Hitler.

Per això és encara més que difícil entendre l'actitud que certs elements, com explica molt be mossèn Armengou a la darrera edició de *La Patum de Berga* quan diu en comentar la guerra civil que «...en ella hi va perdre la vida la vella Guita Xica del Patronat», o en *Anotacions al Llibre de la Patum* «varen... prendre la vida a la vella Guita Xica del Patronat».

Aquí el mossèn utilitza un eufemisme per dir que la van trinxar i destruir, com si fos aquesta «pobra» Guita algun «ésser màlvol».

1937 i 1938. No hi ha Patum per la persecució religiosa

Una curiositat d'aquests anys es l'article *La Patum de Berga*, de Joan Amades publicat el juny de 1937 a *Catalunya, Revista d'Informació i Expansió Catalana, de Buenos Aires*, acompanyat per unes excel·lents fotos de Antoni Campanyà Bandranas de la Patum de 1936. El text d'Amades defensa la importància i catalanitat de la festa, justament en un any, el 1937, en que a Berga per la persecució religiosa no es va poder fer Patum.

La Patum de l'any 1939

José Vicente Puente escrivia *La Vanguardia Española*, del dissabte 4 de febrer en fer esment de l'ocupació de Berga dos dies abans per els exercit franquista

«*Los Bergadanes... Se preparan a buscar el Patum, la monumental águila de madera de la procesión de Corpus, que arroja fuego por la boca y los ojos y que parece un estandarte olvidado de las rítmicas centurias de Escipión, el que destruyó Berga por alzarse contra Roma*».

1936, FOTOS JOSEP VINYES, ARXIU JOSEP CARRERES

Confonia diversos elements i anomena Patum a un component de la comparsaria, com si fos la Guita o l'Àliga, recordant un «*su-
posat passat revolucionari i anti
romà de Berga*» (?).

Sempre s'ha explicat que les «*noves autoritats berguedanes im-
posades*» anaven molt de pressa a preparar les festes del Corpus. La portada del programa de mà, és de Josep Maria de Martín¹⁹. Les comparses hagueren d'arranjar-se ràpidament, ja que pel temps que havia passat estaven força malmeses, però por sort no foren cremades com a d'altres indrets de Catalunya va succeir.

Portades de Patum a la premsa dels anys trenta

La Vanguardia El dissabte 23 de juny de 1932 inclou a tota portada un Tabaler i a l'interior un reportatge del fotògraf Josep Maria Sagarra i Plana de les diferents comparses al Poble Espanyol de Barcelona.

La Humanitat El 22 de juny de 1932 a tota portada diu Una festa Popular, El que és la típica «Patum» de Berga. Reprodueix un dibuix del Tabaler copiant el de la fotografia de Jaume Huch i Guixer de l'any 1927

Clarisme El 30 de juny de 1934 a tota portada publica l'article La Patum de Berga, Unes notes sobre la tradicional festa de J. Badia i Moret, acompanyat de dues fotografies de la Patum de Jaume Huch i Guixer de l'any 1927, que són els Nans Nous i el Tabaler.

Estampa Setmanari madrileny, és la portada del suplement especial del juny de 1936 de Patum, acompanyat d'un article de Javier Sánchez – Ocaña i de fotos dels diferents elements de la comparsaria patumaire. Al Llibre d'Actes de l'Ajuntament de Berga, consta, una anotació dels primers dies de juliol de 1936 en la que l'alcalde Joan Illa i Planas .... exposa seguidament que a la *Estampa* ha sortit un interessant reportatge, relatiu a la Patum de Berga, es fet per l'eminent reporter Javier Sánchez Ocaña es una

descripció real i justa de la Patum, feta la mateixa amb un estil literari molt respectuós i correcta demostratiu. I segueix que la Comissió de Govern acorda transmetre una afectuosa lletra d'agraïment de la ciutat de Berga vers l'esmentat reporter pel seu noble reportatge.

Alguns dels fotògrafs i dibuixants de la Patum d'aquells anys

ANTONI CAMPAÑÀ BANDRANAS (Arbucies1906 –Barcelona 1990) Fotògraf i editor. Les seves fotos patumaires, de l'any 1936, són de *La Vanguardia* i *Catalunya, Revista d'Informació i Expansió Catalana*, de Buenos Aires.

JOSEP VINYES I SABATÉS²⁰ (Berga 1904 - Barcelona 1995) Dibuixant i il·lustrador, va fer nombrosos dibuixos de Patum i una auca d'aquesta festa berguedana. I va fer dibuixos a les revistes berguedanes *Tagast* i *Queralt*.

JOSEP MARIA SAGARRA I PLANA (1894-1959) Les seves fotos són de la Patum del Poble Espanyol, les que va publicar *La Vanguardia* el 24 de juny de 1932.

JOSEP MARIA DE MARTÍN I GASSÓ (Berga1920 -2005) va fer de Patum: *Dau al Set* de l'any 1951 i *El Loco Retablo de la Patum*, de l'any 1944. Des de 1939 a l'any 1975, va fer de forma intermitent les portades dels programes de mà de la Patum.

Conclusió

Les Patum dels anys trenta, foren molt mogudes políticament, però es en aquests anys quan comença la descoberta per Catalunya del que representa la Patum, la única mostra feaent d'un Corpus que ha sobreviscut centenars d'anys, malgrat tot. Patum i Berga són indestruïbles. Cada «regim» polític a fet seva la Patum, llevat els qui manaven a Berga a l'any 1937 – 38, autoritats no democràtiques, no sols no feren la Patum per qüestions ideològiques sinó que ni hagué que volien cremar la comparsaria berguedana i tot.²¹

Notes

1. Ara be, al Llibre d'Actes de l'Ajuntament de Berga hi ha dues «convidades» més per fer baixar la Patum a Barcelona aprovades formalment en acte municipal, amb el nomenament de diversos regidors per representar-hi l'ajuntament i amb pressupost de despesa del trasllat a Barcelona: la primera de l'any 1931, era a una sol·licitud del mestre Francesc Pujol per participar a un Congrés de Musicologia per l'abril d'aquell any; la segona a l'any 1933, era la petició de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana per fer un tanda de Patum a l'estadi del Parc de Montjuïc el 21 de maig. El fet de la construcció al Pla de l'Alemanys de Berga de la Colònia Escolar Permanent per l'ajuntament de Barcelona va fer que hi hagués un estret lligam entre les dues corporacions municipals, com també que el berguedà Pere Comes fos regidor de l'ajuntament barceloní.
2. ARMENGOU, J.: *La Patum de Berga*, Berga 1968 i *Anotacions al Llibre de la Patum*, Berga 1971, *Calendari de la Farmàcia Cosp* de l'any 1973, Berga 1972.
3. FELIPÓ, R.: *Antigues Imatges de la Patum*, Barcelona 2006 i FELIPÓ, R.: *La Patum, el Corpus Christi de Berga*, Tarragona, 2005.
4. Es pot consultar la seva biografia i obra, de Pere Tuyet a *Prosa Escollida* de la Biblioteca Escriptors del Berguedà de l'Albí i al llibre que recopila la seva producció literària *Poemes, diaris i altres escrits*. Poemes, diaris i altres escrits de Pere Tuyet i Casafont, a cura de J. Armengou i C. Forner, Berga, 1976.
5. FELIPÓ, R. i S. CUENCA: *Musiques de la Patum*, Llibres de l'Índex, Barcelona, 2008.
6. FELIPÓ, R.: *Fra Lluís Colomer Salada, afusellat per la columna de Hierro enterrat clandestinament al Valle de los Caidos*, Llibres de l'Índex, Barcelona, 2019.
7. El periodista Josep Maria Planes (Manresa 1908 - Barcelona 1936) va ser director d'*Imatges i El Be Negre*, va col·laborar en múltiples publicacions, s'especialitzà en esport i vida nocturna, també va publicar l'any 1931 el llibre, *Nits de Barcelona*. Josep Maria Planes va ser assassinat – per uns suposats incontrolats - al començament de la Guerra Civil a Barcelona on vivia mig amagat, tot i ser un home esquerres.
8. Això vol dir que el text era extret d'aquesta enciclopèdia espanyola.
9. Tres establiments berguedans on es feia ball.
10. *Inauguració de les Obres de la Colònia Escolar Permanent de Berga*, Ajuntament de Barcelona, Comissió de Cultura, XIV d'Agost de MCMXXXII, Barcelona, 1932. FELIPE ORIOL, R.: «La Caserna de Berga i la Colònia

Escolar Permanent de l'Ajuntament de Barcelona», a *L'EROL, revista cultural del Berguedà*, Núm. 136, p. 41-44. FELIPE ORIOL, R.: «El Castell de Sant Ferran i la caserna de Berga, dos exemples de «gestió econòmica municipal», a *Trobades Culturals Pirinenques*, 2018, Núm. 14, p. 125-133.

11. Josep Benet explica el perquè i com va ser afusellat pels franquistes. BENET, J.: *Domènec Latorre, afusellat per catalanista*, Barcelona, 2003.
12. Sempre hi ha hagut qui anomena Patum a la Guita.
13. AMADES, J.: *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona, Junta del Museus, setembre*, Barcelona, 1932, hi ha una col·lecció de fotos de la Patum al Poble Espanyol. *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona, Junta del Museus*, Agost, Barcelona, 1932, hi ha una col·lecció de fotos i dibuixos d'Opisso i Renart de la Patum al Poble Espanyol *La Patum*, Barcelona, 1932. AMADES, J., el seu article «La Patum de Berga», a *Catalunya, Revista d'informació expansió catalana*, Buenos Aires, Argentina, Juny, 1937, hi ha unes espectaculars fotos de Antoni Campañà Bandranas. AMADES, J., *La Patum*, Barcelona, 1932.
14. *Butlletí*, publica fotos de la Patum del Poble Espanyol de l'any 1932, text de Joan Amades amb dibuixos patumaires d'Opisso i Renart.
15. Espectacular torre, avui enderrocada del Camí del Roser molt a prop de l'antiga caserna militar, per la guerra el comitè la va fer servir de presó per la gent de Berga.
16. Cardona i Prats del Lluçanès formen part del districte judicial de Berga.
17. Nom amb el qual és designat el període de la Segona República Espanyola comprès entre les eleccions legislatives del novembre del 1933, que donaren una majoria a la dreta, enfront d'una esquerra dividida, i les eleccions del 16 de febrer de 1936, en què triomfà el Front Popular.
18. PUJADES, X i C. SANTACANA: *L'altra Olimpíada: Barcelona'36: esports, societat i política a Catalunya (1900 – 1936)*, Barcelona, 1990.
19. MARTÍN, J. M. de, *Dau al set*, La Patum de Berga, número 29, de juny – juliol - agost, Barcelona, 1951. *El Loco Retablo de la Patum*, Barcelona, 1944.
20. VINYES, J., Auca : Festes de Corpus de Berga. «La Patum». Barcelona?, 193?.
21. MONTAÑA, D. i J. RAFART: *La Guerra Civil al Berguedà, 1936-1939*, PAM, Barcelona, 1991.

Les imatges que il·lustren aquest article són de la col·lecció R.Felipó

Ramon Felipó Oriol